

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

De appèluitspraak: je moet het er mee doen!

J. Ophoff ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - J. Ophoff</i> De appèluitspraak: je moet het er mee doen!	277
<i>Meditatief - A.J. Mol</i> Gemaakt om te zingen	281
<i>Wandelen met God - B. Luiten</i> Onmogelijke zonde	282
<i>Achtergronden - P.H.R. van Houwelingen</i> 'Dan zal heel Israël worden gered' (2)	284
<i>Achtergronden - A. de Snoo</i> Had ik de liefde niet... (1)	287
<i>Boekbespreking - H. Meerveld</i> Zeg nu zelf	290
<i>Lied van de week - J. Smelik</i> Liedboek gezang 428: Jezus, mijn verblijden	292
<i>Uit de kerken</i>	

De afgelopen jaren werd de middagdienst steeds minder bezocht. Na overleg met de gemeente besloot de kerkenraad te L. de middagdienst af te schaffen.

Het kostte een klein aantal gemeenteleden te veel energie om de diensten nog door te laten gaan, terwijl de opkomst bedroevend laag was. Twee gemeenteleden zijn het niet eens met het besluit van de kerkenraad. Zij hebben op de gemeentevergadering hun bezwaren kenbaar gemaakt. Ze hebben ook een brief geschreven aan de kerkenraad. Maar nu de kerkenraad dit beleid handhaaft gaan ze daartegen in appèl bij de classis. De classis heeft begrip voor hun bezwaren maar spreekt als oordeel uit dat de kerkenraad een weloverwogen besluit heeft genomen. De beide gemeenteleden gaan in appèl bij de particuliere synode. Ze geven ook aan dat ze bereid zijn met hun bezwaren naar de generale synode te gaan.

In de Gereformeerde Kerken groeien we op met artikel 31 van de kerkorde (zie kader op volgende pagina). Het gaat in dat artikel over het beroep op een meerdere vergadering. Veel dominees vertellen aan hun oudere catechisanten wat dit artikel betekent, maar die catechisanten kunnen er weinig mee. Het komt niet in hun hoofd op in appèl te gaan tegen een beslissing van de kerkenraad. Voor andere gemeenteleden ligt dat anders. Sommigen beroepen zich op de classis, wanneer ze het niet eens zijn met een besluit van de kerkenraad en leggen zich neer bij de beslissing van de classis. Anderen gaan met hun procedure door tot op de generale synode en zoeken bij afwijzing van hun verzoek hun recht nog weer bij een volgende synode.

Artikel 31 van de kerkorde:

Als iemand van oordeel is dat hem door een uitspraak van een mindere vergadering onrecht is aangedaan, kan hij zich beroepen op de meerdere vergadering. De uitspraak die bij meerderheid van stemmen gedaan is, zal als bindend worden aanvaard, tenzij bewezen wordt dat zij in strijd is met het Woord van God of met de kerkorde.

Grenzen

Op de generale synode van Zwolle-Zuid 2008 zijn een paar grenzen getrokken. Je kunt niet in alle gevallen een procedure beginnen. Je kunt ook niet onbeperkt doorgaan wanneer je geen gelijk krijgt. Naar aanleiding van het rapport van deputaten Appèlzaken heeft de synode zich beziggehouden met vragen als: wanneer kun je in appèl gaan? Wat doe je wanneer bijvoorbeeld een dominee iets heeft geschreven dat jij onjuist vindt? En kun je om herziening vragen als je het niet eens bent met de uitspraak van de classis of particuliere synode in een appèlzaak? In dit artikel wil ik een toelichting geven bij de lijn die door de synode op advies van deputaten is neergezet. In deze toelichting gaat het vooral om het eerste deel van artikel 31. Wat betekent het wanneer hier gesproken wordt over onrecht? Regelmatig kan het voorkomen dat je het niet eens bent met een besluit van de kerkenraad, zonder dat je onrecht is aangedaan. Of er sprake is van onrecht, moet nader getoetst worden. Onrecht heeft een bepaald gewicht. Het heeft ook een adres: er is iemand die onrecht wordt aangedaan. Onrecht houdt in dat een recht wordt gekrenkt en dat recht heeft te maken met jouw persoonlijke situatie of verantwoordelijkheid. Je kunt niet over elk besluit van een kerkenraad in appèl gaan. Je moet er specifiek bij betrokken zijn.

Appèlinstantie

Appèlinstantie is de meerdere vergadering. De classis is de meerdere vergadering ten opzichte van de kerkenraad, de particuliere synode ten opzichte van de classis. Tegen een besluit van een kerkenraad ga je dus in appèl bij de classis. Een meerdere vergadering is niet alleen appèlinstantie. Zij heeft meerdere rollen. Dat is bij de generale synode nog het beste duidelijk te maken. De generale synode zet lijnen uit rond bijvoorbeeld liturgie en kerkboek, maar ook ten aanzien van de Theologische Universiteit. Dat is de bestuurlijke rol van de synode. We hebben met elkaar afgesproken dat deze zaken tot de bevoegdheid van de synode behoren. Maar als appèlinstantie doet de synode een uitspraak in een zaak waarin zij geen bestuurlijke bevoegdheid heeft. De uitspraak wordt gedaan op grond van de rechterlijke bevoegdheid van de synode. Normaal gesproken houdt de synode zich nooit met de gang van zaken binnen een bepaalde gemeente bezig. De zaak uit die plaatselijke gemeente kan (uiteindelijk) alleen op de generale synode aan de orde komen omdat de synode ook appèlinstantie is die een einduitspraak doet in een geschil. En het karakter van zo'n uitspraak betekent dat je het er mee moet doen. Denk bijvoorbeeld aan een uitspraak van de rijdende rechter! De partijen hebben hun zaak voorgelegd en toegelicht en als de uitspraak van de rijdende rechter gedaan is, moeten ze het er mee doen. Er

komt geen nieuwe discussie over dezelfde zaak. Er komt ook geen nieuwe mogelijkheid om hun zaak voor te leggen.

Het is op zichzelf heel gebruikelijk om aan een kerkenraad en ook aan een synode om nieuwe bezinning te vragen. Een kerkenraad maakt op allerlei gebied beleid en gemeenteleden kunnen overwegingen aandragen om tot herziening van het beleid te komen. Een generale synode stippelt ook beleid uit en gemeenteleden en kerkenraden kunnen erom vragen dat beleid te herzien. De synode van Zwolle-Zuid kreeg bijvoorbeeld te maken met verzoeken om het beleid van Amersfoort Centrum 2005 ten aanzien van de toelating van gasten aan het avondmaal te herzien. Dat heeft te maken met de bestuurlijke rol van synodes en dan maakt herziening van beleid deel uit van een voortdurend proces. Het lijkt heel gemakkelijk om de lijn door te trekken naar de synode als appèlinstantie: je vraagt aan een volgende synode om herziening van de uitspraak van de vorige synode. Toch is dat vreemd. Je kunt aan een rechter ook niet vragen nog een tweede keer uitspraak te doen in dezelfde zaak. Er is in de Nederlandse rechtspraak een stelsel van beroep en hoger beroep en wanneer je bij de hoogste instantie bent geweest, houdt het op. Je moet het doen met de einduitspraak die gedaan is. Het is belangrijk ook het karakter van rechtspraak in het oog te houden. Jij hebt de overtuiging dat jou onrecht is aangedaan. Je gaat daarmee naar de (kerkelijke) rechter. Je vraagt aan de rechter om een beslissing. Wanneer de rechter tot een uitspraak komt, is er dus een beslissing in een zaak die tot dat moment nog niet beslist was. Daarmee moet je het doen. Als je niet meer in hoger beroep kunt komen, moet je het daarmee doen. Je kunt niet maar doorgaan om te proberen jouw (vermeende) gelijk bevestigd te krijgen.

Praktisch

Heel praktisch kun je je het als volgt voorstellen. De kerkenraad neemt een besluit. Je vraagt de kerkenraad om heroverweging van dat besluit (bijvoorbeeld door een bezwaarschrift in te dienen waarin jij je argumenten en overwegingen weergeeft). Wanneer de kerkenraad blijft bij zijn standpunt ga je in appèl bij de classis (als appèlinstantie). Van die rechterlijke uitspraak kan bij de classis geen herziening worden gevraagd. Als je geen vrede hebt met de uitspraak kun je (hoger) appèl instellen bij de particuliere synode als meerdere vergadering ten opzichte van de classis. Het is belangrijk dat classes en particuliere synodes (en hun appèldeputaatschappen) goede nota nemen van deze eenvoudige regel: *geen herziening van een appèluitspraak als hoger appèl mogelijk is*. Onderweg wordt er geen herziening gevraagd. Dat zou de appèlweg ook onnodig lang maken, maar de belangrijkste reden is dat er appèl mogelijk is. Wanneer je je niet kunt neerleggen bij de rechterlijke uitspraak moet je, als dat mogelijk is, in appèl gaan bij een (andere) meerdere vergadering. Het is belangrijk dat je dat doet binnen drie maanden. Je kunt dat niet voor je uitschuiven. Wanneer je onrecht is aangedaan, heeft dat ook een dringend karakter.

Herziening

Bij een uitspraak van de generale synode (als appèlinstantie) is er geen appèl mogelijk. Wanneer zou je dan toch herziening mogen aanvragen? Die mogelijkheid is in het wereldlijk recht heel beperkt. In de kerkelijke rechtspraak wordt wat meer ruimte gelaten voor herziening, maar het is onduidelijk hoeveel. Een verzoek om herziening moet iets nieuws bevatten, maar waarin dat nieuwe moet bestaan en hoe hoog de drempel is die daarbij wordt gehanteerd, is niet altijd even duidelijk. Dat leidt ertoe dat de appèlinstantie die het verzoek om herziening ontvangt vrij is om zelf te bepalen of en in hoeverre een dergelijk verzoek dient te leiden tot een nieuwe beoordeling van de zaak. Dat brengt een groot bezwaar met zich mee: iemand die overweegt een verzoek om herziening in te dienen, heeft nauwelijks een aanknopingspunt om te beoordelen of het zin heeft deze stap te zetten. Misschien heeft hij te hoge verwachtingen. Hij zal het daardoor lastig vinden de rechterlijke uitspraak die hij ontvangen heeft ook te aanvaarden. Er ontstaan ook zomaar nieuwe frustraties na ontvangst van een negatief antwoord op een ingediend herzieningsverzoek. Waarom wil de synode het verzoek om herziening niet behandelen? Dat doen ze in andere gevallen toch ook?

Misschien leeft bij u de gedachte dat je het niet te moeilijk moet maken om een verzoek tot herziening in te dienen. Wanneer een zaak nog eens wordt behandeld, zou dat het voor de betrokken partijen makkelijker kunnen maken een uitspraak te aanvaarden. In het bijzonder natuurlijk voor de partij die zich benadeeld voelt. Iedereen die de behandeling van appèlzaken in de praktijk heeft meegemaakt, zal de ervaring kennen dat het ook na herziening voor partijen nog steeds niet eenvoudig is een rechterlijke uitspraak te aanvaarden. Maar afgezien van dergelijke overwegingen is het doorslaggevend bezwaar dat je geen recht doet aan de rechterlijke uitspraak zelf. Een rechterlijke uitspraak heeft gezag in zichzelf. De appèlinstantie heeft de bevoegdheid gekregen om bindend vast te stellen wat recht is. Er zijn ook zorgvuldige regels voor de procedure vastgesteld om tot een goede beoordeling te komen. Een ruime mogelijkheid van herziening past niet bij het wezen van rechtspraak en holt ook het gezag van de rechterlijke instantie en diens uitspraken uit. De synode van Zwolle-Zuid heeft zich hierover beraden en heeft vastgelegd dat herziening is bedoeld voor bijzondere gevallen. Uitgangspunt moet zijn dat je het moet doen met de uitspraak die in laatste instantie door de rechter is gedaan.

Criteria

Stel dat je bij herziening als eis stelt dat de betrokken partij in het geschil nieuwe argumenten of nieuwe inzichten aanvoert. Zo'n eis werpt nauwelijks een dam op tegen herzieningsverzoeken. Het is meestal niet zo moeilijk de bekende argumenten in een zaak van een nieuw sausje te voorzien en als nieuw naar voren te brengen. Bovendien is een argument dat als nieuw wordt gepresenteerd, voor de rechter doorgaans geen eyeopener; de rechter was in staat argumenten en tegenargumenten voor zijn uitspraak te overwegen, ook zonder dat die hem door een partij waren voorgeschoteld. Ze staan misschien niet allemaal in de uitspraak, maar ze zullen wel deel uit hebben gemaakt van het beraad.

Het ligt anders wanneer de indiening van een herzie-

ningsverzoek wordt gegrond op wezenlijk nieuwe feiten of omstandigheden. Het moet dan wel gaan om feiten of omstandigheden die dateren van voor het moment dat de uitspraak waarvan herziening wordt verzocht, werd gedaan. Feiten die na die uitspraak zijn ontstaan kunnen geen ander licht werpen op de juistheid van de gegeven rechterlijke uitspraak.

De synode van Zwolle-Zuid heeft de criteria vastgelegd in artikel 20 van de regeling voor de appèlprocedure (zie kader).

Art. 20 van de regeling voor de appèlprocedure:
Herziening van een appèluitspraak van de generale synode is slechts mogelijk:

- a. op verzoek van een partij in het geschil dat bij de appèluitspraak is beslecht
- b. indien sprake is van nieuwe feiten of omstandigheden, die dateren van vóór de appèluitspraak en die, waren zij bij de generale synode bekend geweest, tot een andere uitspraak hebben kunnen leiden

Onder nieuwe feiten en omstandigheden wordt in ieder geval niet verstaan

- feiten of omstandigheden die de generale synode bekend waren bij het doen van de appèluitspraak, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat met deze feiten of omstandigheden geen rekening is gehouden
- feiten of omstandigheden die door degene die het verzoek om herziening doet niet zijn gemeld ter gelegenheid van het appèl, hoewel het op diens weg had gelegen dat wel te doen.

Personen die bij (de voorbereiding van) de besluitvorming over de appèluitspraak waren betrokken behoeven zich niet te onthouden van medewerking aan (de voorbereiding van) de besluitvorming omtrent het verzoek om herziening van die uitspraak.

Het was wel gebruikelijk dat personen die bij het voorgaande appèl betrokken waren geweest, zich terugtrokken wanneer het verzoek om herziening aan de orde kwam. Dat is nu niet meer nodig. Bij herziening gaat het immers niet om een herbeoordeling van de rechterlijke uitspraak. Het gaat er alleen om de vraag te beantwoorden of sprake is van nieuwe feiten en of deze nieuwe feiten van dien aard zijn, dat zij, indien ze al bij het geven van de appèluitspraak bekend waren geweest, tot een andere uitspraak zouden hebben geleid. De mensen die de appèluitspraak hebben voorbereid, zijn heel goed in staat om daar een antwoord op te geven.

Wie vraagt herziening?

Alleen de partijen die betrokken zijn bij het geschil kunnen herziening van een appèluitspraak vragen. De uitspraak in een rechtsgeschil raakt immers ook alleen hen. Het kan natuurlijk voorkomen dat de uitspraak van de synode blijk geeft van opvattingen die niet gedeeld worden door sommige kerken of gemeenteleden. Die kerken en gemeenteleden worden niet gebonden door deze appèluitspraak. De uitspraak heeft ook een heel ander karakter dan een leeruitspraak. Stel dat elders in het land een vergelijkbare situatie zich voordoet als in de bewuste appèluitspraak. Dan is het mogelijk dat ook die situatie in een appèlprocedure behandeld wordt en dan zullen ook de

feiten en omstandigheden van die specifieke situatie gewogen moeten worden. Ook in een kwestie die redelijke bekendheid heeft gekregen, heeft een in die kwestie gedane appèluitspraak niet de bredere uitstraling en bindende kracht die een leeruitspraak wel heeft. De appèluitspraak bindt slechts de partijen in de concrete zaak. Ik ga een stap verder. Er zou in de kerken onrust kunnen ontstaan over een uitleg van de Bijbel, de belijdenis of de kerkorde, die de generale synode heeft gehanteerd bij de beoordeling van een concreet appèl. Dat kun je aan de orde stellen via art. 30 van de kerkorde. Zaken die de kerken gemeenschappelijk aangaan (bijvoorbeeld met betrekking tot de leer) kun je in de weg van voorbereiding via de mindere vergadering op de agenda van de meerdere vergadering plaatsen. Dan wordt het grondvlak van de kerken er bij betrokken. Art. 30 kan nooit een kapstok zijn om een appèluitspraak vanuit een andere invalshoek onderuit te halen. De uitspraak blijft gewoon overeind. Maar via art. 30 kun je wel een punt uit de leer dat bredere behandeling nodig heeft en waarover in de kerken onrust is ontstaan aan de orde stellen.

Een voorbeeld

Op de synode van Zwolle-Zuid is vooruitgang geboekt: helder is vastgelegd dat je niet in allerlei situaties om herziening kunt vragen. De positie van de synode als appèlinstantie is versterkt. Het is duidelijk dat alleen de partijen in het geschil door de uitspraak worden gebonden. Het moet verder ook duidelijk zijn dat je niet alles door een rechterlijke uitspraak kunt oplossen. Ik wil dat met het volgende voorbeeld duidelijk maken.

Neem het voorbeeld van een predikant die regelmatig bijdragen schrijft in De Reformatie of een ander blad. Ongewild is zijn e-mailbox gevuld met allerlei reacties, soms ook heel kritische. De kans is aanwezig dat hij soms publiek bestreden wordt in een ander blad. Maar heb je ook een *rechtsingang* wanneer jij van mening bent dat deze predikant bepaalde opvattingen moet terugnemen? Of moet je je beperken tot een brief aan die predikant, een artikel in een tijdschrift en eventueel een goed gesprek.

Wanneer je deze situatie naast art. 31 van de kerkorde legt is het vrij eenvoudig. Er is geen uitspraak van een mindere vergadering waardoor je onrecht is aangedaan. Een artikel of een boek is geen besluit van zo'n vergadering. In de Gereformeerde kerken is het toezicht op leer en leven van een predikant primair toevertrouwd aan de kerkenraad van de gemeente waaraan hij verbonden is (art. 21 en 79 van de kerkorde). Daarnaast heeft ook de desbetreffende classis een bepaalde verantwoordelijkheid (zie bijv. art. 6, 7 en 79). Een individueel kerklid heeft buiten de kring van zijn eigen gemeente die verantwoordelijkheid niet. En een kerkenraad ook niet.

En als er zorgen zijn?

Het is heel goed mogelijk dat individuele gemeenteleden zich zorgen maken over wat een predikant van een andere gemeente heeft geschreven. Dat betekent niet dat ze niets met die zorg kunnen, maar het is geen grond voor een appèlprocedure. Je kunt als gemeentelid wel je zorg kenbaar maken via een artikel in de pers. Je kunt je ook richten tot de betrokken predikant. Wanneer dat niet tot het gewenste resultaat leidt kun je je zorgen voorleggen aan

de kerkenraad van de desbetreffende predikant en die kerkenraad aanspreken op de verantwoordelijkheid zoals jij die ziet. Je kunt zelfs je eigen kerkenraad vragen zich te wenden tot de kerkenraad van deze predikant. Maar dit levert je geen rechtsingang op wanneer aan dat verzoek geen gehoor wordt gegeven. Uiteindelijk is beslissend dat je niet in een bepaalde rechtsverhouding staat tot de bewuste predikant die ook artikelen of boeken schrijft.

Een gezond klimaat

Wanneer de appèlinstantie het eindoordeel geeft, zul je het er mee moeten doen. Ook in het kerkelijk leven zijn veel dingen niet oplosbaar via een appèluitspraak. Het is belangrijk dat je bereid bent het oordeel van de rechter te aanvaarden, desnoods met behoud van je eigen gevoelens. Je hebt er alles aan gedaan, maar je legt je bij de uitspraak neer. Regelmatig maken gemeenteleden zich zorgen over bepaalde ontwikkelingen. Ze zouden er een appèlprocedure over willen beginnen maar ze hebben er geen rechtsingang voor. Dat leidt soms tot frustraties of het gevoel dat je toch nooit wat begint. In dit artikel heb ik proberen te verduidelijken wat de grenzen zijn in het appèlrecht. Tegelijk is daarmee ook de ruimte beschreven die er wel is. In een gezond kerkelijk klimaat zijn er allerlei discussies. In die discussie kan een bepaalde opvatting worden bestreden of juist verdedigd. Dat kan er ook toe leiden dat bepaalde stellingen worden teruggedragen of dat iemand wordt overtuigd. Een appèlprocedure kan pas goed functioneren in een gezond en open kerkelijk klimaat. De appèlprocedure is geen geneesmiddel voor alle kwalen. Het kan wel het geneesmiddel zijn dat in een heel concrete situatie wordt toegediend, opdat de verhoudingen gezond blijven of zich weer kunnen herstellen.

Ds. Jan Ophoff is predikant te Zwijndrecht en deputaat appèlzaken.

- 1 Met dank aan mr. P. Lourens en mr. D.A.C. Slump voor hun suggesties bij een concept van dit artikel.

beroepbaar vanaf 15 februari: kandidaat R.C. Vellinga, Boerhaavestraat 22, 1221 ER Hilversum, tel. 035-6230741, e-mail: fam.vellinga@filtnet.nl
beroepbaar: G. Hagens, Tolgaarderserf 23, 3991 KB Houten, e-mail: gerrit.hagens@casema.nl, Hagens was eerder, van 1983 tot 2001, werkzaam als predikant binnen het kerkverband.

Gemaakt om te zingen

Openbaring 15:2,3,4

A.J. Mol ■

Spits

Waarvoor leef je eigenlijk?

Wat is het doel van je bestaan als mens?

Daarover zal menig mens van tijd tot tijd nadenken.

We leven om te werken, zegt iemand. We werken om te leven, zegt een ander. Je bent op de aarde om te werken, geld te verdienen, een gezin te stichten en wat je dan overhoudt aan de armen te geven. Ook geldt voor christenen dat ze actief zijn in de kerk. Is niet het hoogste doel, de spits van ons bestaan, dat we GOD PRIJZEN?!

In Openbaring 15:4 lezen we deze retorische vraag: "Wie zou u, Heer, niet vereren, uw naam niet prijzen?"

Verrijking

Het moet me van het hart: het gekreun en gesteun over 'al die boekjes in de kerk' maakt mij niet vrolijk. Kijk eens wat een winst de laatste jaren geboekt is als het gaat om te zingen liederen.

Krachtige Liedboekliederen, 'Opwekking' die het hart weet te raken, 'Psalmen voor Nu' die bij de tijd zijn. Laten we blij zijn met vruchten 'uit eigen kring'. De oproep om een nieuw lied te laten klinken, lezen we in Psalm 98 en de brieven van Paulus. Wat is nu feestelijker dan zingen?

Zijn alle liederen uit Openbaring al bewerkt?

Dichters, componisten, zet uw gaven in voor een zingende kerk, in de hoop dat er niet gezocht wordt: 'alweer een nieuw lied'.

Spanwijdte

Het lied in Openbaring 15 heeft een bijzondere titel: ...van Gods dienaar Mozes en van het lam...

Zien we de scene voor ons: duivelse machten zijn overwonnen en de overwinnaars staan op een zee van glas en vuur. Onze gedachten gaan terug naar

de Rietzee. Het volk van de HEER zingt het lied van Mozes met het refrein van Mirjam: "Ik wil zingen voor de HEER, zijn macht en majesteit zijn groot ... paarden en ruiters wierp hij in zee." Farao is vernietigd en Gods volk zet koers naar het Beloofde Land.

In Openbaring speelt het lam een cruciale rol: het lam dat de zonden van de wereld wegneemt (Johannes 1), het lam dat de wereldsgeschiedenis voortstuwt en met zijn bloed een nieuw volk koopt (Openbaring 5). Zo zien we een lied met een spanwijdte van eeuwen. Wie zou niet meezingen?!

Tip: zing Psalm 98:1, 2.

Thema's te over

Wanneer er mensen zijn, die toch een beetje kromme tenen hebben, omdat ze niet kunnen zingen - vanwege gezondheid of omdat ze het in hun jeugd nooit geleerd hebben - zeg met regelmaat een psalm of een lied op; maak eventueel een tekening of een schilderij van het gelezen gedeelte.

Dit lied bezingt Gods grootheid:

"groot en wonderbaarlijk zijn uw werken".

Kijk om je heen naar de schepping en zing. Van vrienden krijg ik met regelmaat powerpoint presentaties van de natuur, dus van Gods machtige werken. Dat nodigt tot prijzen van de Maker.

Omdat God rechtvaardig is zullen uiteindelijk alle volken zich voor hem buigen. Daar gaat het naartoe: zijn heerschappij over alle volken. Een nieuwe aarde met louter gerechtigheid. Daar ziet het nu nog niet naar uit. Maar, wat God belooft, komt, zonder twijfel.

Bezing die heilige en almachtige God.

Tip: lees hardop Openbaring 5: 9,10

Tip om te zingen: Psalm 96: 1, 2

Ds. Arie Mol is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enschede Noord.

Onmogelijke zonde

‘De zonen van de goden zagen hoe mooi de dochters van de mensen waren, en ze kozen uit hen de vrouwen die ze maar wilden.’ (Genesis 6:2).

B. Luiten ■

Een onmogelijk huwelijk (1)

Joram, de zoon van Josafat, was kroonprins in het huis van koning David. Hij trouwde met *Atalja*, de dochter van Achab en Izebel, koning en koningin van het tienstammenrijk. Een huwelijk van een prins met een prinses, prachtig toch? Wat zal dat een mooi feest zijn geweest.

Maar het was een onmogelijk huwelijk, in de letterlijke zin van het woord. Het *kon* niet. Want God had aan David gezworen, dat Hij het licht van zijn koningshuis altijd zou laten branden. Die eed ging mee van geslacht op geslacht. Het was de glans van die dynastie, ook in de dagen van Josafat en Joram. Terwijl het huis van Achab door God was vervloekt, het zou worden weggevaagd, uitgeroeid. Geen mannelijke nakomeling van Achab zou een natuurlijke dood sterven. De lijken van alle familieleden zouden door de honden en de vogels gegeten worden (1 Kon. 21:20 e.v.). Dat is nogal een verschil! Beide koningshuizen gaan precies de tegengestelde kant uit. Het ene blijft, het andere verdwijnt. Het ene gaat richting het leven, het andere richting de dood. Hoe kunnen die twee dan samen op weg gaan? Dat is onmogelijk.

Een onmogelijk huwelijk (2)

Toch gebeurt dit, ook vandaag. En de bruiloft is er meestal niet minder om. Want ze houden van elkaar. De niet-christelijke partner is net zo aardig en heeft geen enkel bezwaar tegen het geloof van de ander. Mooi toch? Maar het *kan* niet.

Als je precies de tegengestelde kant op gaat, hoe kun je als man en vrouw elkaar dan verder helpen? Je kunt niet in dezelfde trein stappen als je een andere bestemming hebt. In de praktijk blijkt dat ook, het zijn huwelijken met heel veel eenzaamheid. Als er een kindje wordt geboren, kun je niet eens samen God ervoor danken. Ten diepste heb je niets gemeenschappelijk (2 Kor. 6:14-18). Dat is een zware last om te dragen. Ik haast mij om afzonderlijk iets te zeggen over huwelijken die niet zo zijn *begonnen*, maar wel

zo zijn *geworden*. Doordat man of vrouw ophield met geloven in God. Dat is diezelfde zware last. Toch lezen we daarover, dat de gelovige daarom niet moet aansturen op een scheiding. Probeer als het kan op je plek te blijven en je echtgenoot alsnog voor God te winnen door je manier van leven (1 Kor. 7:12-16; 1 Petr. 3:1-6). Doe dat zonder angst, want God kent je en heiligt ook je kinderen.

Je weet niet waar je aan begint

Wie echter aan zo'n huwelijk begint, als een bewuste keus, trapt God op het hart. Met de belofte van het leven stap je in dezelfde trein met iemand die onderweg is naar de dood. Gaandeweg zal blijken, dat de bestemming die je had verbleekt. Want steeds verder ga je mee op een ander spoor. Terwijl je geen idee hebt wat je allemaal nog gaat meemaken op die manier.

Jehu werd door God gezalfd tot koning over Israël. Zijn eerste taak was het huis van Achab uit te roeien. Dus ging hij naar het koninklijk paleis. Daar trof hij hoog bezoek aan, ook de koning uit Juda was daar, Achazja, uit het huis van David. Hem trof evenwel hetzelfde oordeel, hij werd gedood door de pijlen van Jehu.

Waarom? Omdat hij de zoon was van Joram en Atalja en dus ook kleinzoon van Achab. Door Gods beschikking was Achazja daar net op het moment dat Jehu uitvoering gaf aan Gods oordeel (2 Kron. 22:7). De vloek werkte door.

Sterker nog: toen Atalja hoorde dat haar zoon dood was, besloot ze *alle kinderen van de koninklijke familie* ter dood te brengen (2 Kon. 11)! Zo trof de vloek het hele nageslacht van Achab, ook in Juda! Prinsen en prinsessen van Davids huis werden vermoord. Waarom? Omdat ze net zo veel kinderen van Achab waren.

Dat had Joram nooit bedoeld natuurlijk, toen hij met Atalja trouwde. Hij dacht gewoon aan zijn eigen liefde, verder niet. En dat het zonde was? Ach ja, er is wel meer zonde. Joram heeft niet beseft waaraan hij begon.

Voor ons is dit indringend onderwijs. Wanneer je bewust zondigt en een praktijk in je huis haalt die voor God een gruwel is, denk dan niet dat je de sterkste bent, dat je alle kwaad dat

hieruit ontstaat wel in de hand kunt houden. *De macht van het kwaad is sterker dan jij.* Geef je haar een vinger, dan neemt ze je hele hand en liefst je hele leven. Nu weet ik, dat met deze zelfde ernst soms ook een *gemengde verkering* wordt verboden. Dat doe ik niet. Een verkering is geen huwelijk, maar een periode waarin je elkaar leert kennen. Het kan zijn, dat God die relatie gebruikt om iemand tot geloof te brengen. Daar kun je niet op rekenen, maar je kunt het ook niet op voorhand uitsluiten. Persoonlijk heb ik langs die weg al veel moois zien gebeuren, al zijn ook relaties doorgezet die verbroken hadden moeten worden. Wel is van belang dat de verkering vanaf het begin *eerlijk* is. Dat je meteen laat merken welke plek God in je leven heeft. En dat je niet vrij bent in je keus, omdat je al van Jezus bent. En dat je (mede) daarom van de verkering niet een verkappt huwelijk maakt.

Je nageslacht deelt in hoe je kiest

Slechts de kleine prins Joas, een baby nog, werd gered uit het bloedbad dat Atalja aanrichtte. Zijn tante Jehoseba, die getrouwd was met de hogepriester Jojada, haalde hem heimelijk weg en verborg hem in de tempel, zes jaren lang. Toen toonde de hogepriester de kleine prins aan het volk en zalfde hem tot koning. Waarop Atalja werd gedood.

Veertig jaren was Joas koning over Juda en hij deed wat goed is in de ogen van de Heer. Toch stierf hij geen natuurlijke dood, hij werd vermoord. Hij was een achterkleinzoon van Achab immers...? Na al die jaren toch nog die doorwerking van de vloek. Tot in het derde en vierde geslacht. Waar stond dat ook alweer? In het tweede gebod, waar het gaat over het kwaad van de eigenwillige eredienst. Dat is: het leven met God vermengen met wat God verbiedt. Een onmogelijke zonde. Het kwaad dat je daarmee aanricht, richt ook je nageslacht te gronde. Waarvan akte! *Zonde is sterker dan jij en werkt langer door dan jij leeft.*

De volledigheid gebiedt te zeggen, dat Joas niet alleen maar slachtoffer was van de daden van zijn overgrootvader. Hij deed als koning wat goed was 'zolang de hogepriester Jojada leefde', lezen wij (2 Kron. 24:2, zie ook vanaf vers 14b). Daarna werd hij nalatig en uiteindelijk was hij in staat tot een moord toen hij bevel gaf de profeet Zecharja, de zoon van de hogepriester Jojada, te doden. Opvallend is dat ook de zoon van Joas, koning Amasja, na 29 regeringsjaren toch ook werd... vermoord. En ook diens opvolger, koning Uzzia, stierf na een regering van 52 jaren geen natuurlijke dood.

Daag God niet uit

Eeuwen daarna stond Jezus op het hoogste punt van de tempel. Zoon van God op aarde, als mens aan ons gelijk, behalve wat de zonde betreft. Hij was onbevlekt ontvangen en zou smetteloos moeten blijven, een mensenleven

lang. Hij is de grote zoon van David, die was beloofd. Tegelijk is Hij net zo veel de zoon van Achab. De vloek kwam uiteindelijk bij Hem. Alleen door een vloek te worden, kon Hij het koningshuis van David redden.

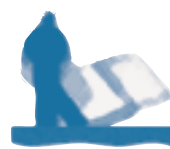
Wonderlijk zijn de wegen die God in zijn genade gaat. Koning Joas werd vermoord, volgens de vloek over het huis van Achab, maar pas op latere leeftijd. Eerst werd hij als klein prinsje gered toen het aangezegde oordeel werd voltrokken. Zodoende kon hij nageslacht verwekken, allemaal verloren in zonde, maar toch. Terwijl het huis van Achab werd weggevaagd, gedacht God aan zijn belofte aan Davids huis. Het hing aan een zijden draad, eigenlijk zelfs dat niet meer, maar mocht toch voortbestaan. Zoveel liefde lag er in Gods voornemen tot behoud van mensen, zijn Zoon *moest* geboren worden, als Verlosser voor de hele wereld. Maar wat deed Jezus daar op het hoogste punt van de tempel? De heilige Geest had Hem geleid in de verzoeking van de satan (Mat. 4:1-11). Hij werd uitgedaagd om te springen, een sprong die niemand overleeft. Maar U bent toch de Zoon van God? 'Zal Hij zijn engelen geen opdracht geven U op handen te dragen?' Dat leek doorzichtig. Toch was dit een ernstige verzoeking. En betrek dit vooral op jezelf, want Jezus deed ons leven over. Hij deed al onze valpartijen over, maar zonder te vallen. Hij stond daar op het hoogste punt van de tempel, vanwege al die godenzonen die zich stortten in een verboden avontuur, in een valse gerustheid dat ze toch wel Gods kinderen zijn en zouden blijven. Hij sprong niet, om de Redder te zijn van zo velen die dachten dat ze wel een dodelijke sprong konden wagen.

De primaire vraag is niet of God je opvangt, maar of jij luistert. 'Stel de Heer, uw God, niet op de proef', leert Jezus je als verweer, wanneer je overweegt je leven in gevaar te brengen. 'Daag Hem niet uit', kun je ook zeggen. Want een uitdaging is het, als je van God verwacht dat Hij zijn beloften aan je vervult, terwijl je zelf die vervulling tegenwerkt. Op die manier maak je jezelf onmogelijk.

Overmoed

Het aangaan van een huwelijk met een niet-christen wordt door God met verontwaardiging veroordeeld (zie bijv. Mal. 2:11-12). Toch is dat niet de enige onmogelijke zonde. Er zijn vele manieren om God uit te dagen. Waar het om gaat is dat we de *overmoed* doorzien en benoemen, als kinderen van God bewust een verkeerde richting inslaan, terwijl ze zichzelf en anderen de valse gerustheid geven dat God met hen is. Overmoed is hoogmoed en komt voor de val.

Ds. Bas Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum.

‘Dan zal heel Israël worden gered’

Onze verantwoordelijkheid

Als de apostel Paulus met ‘heel Israël’ (Rom. 11:26a) gedacht heeft aan Israël als volksgeheel, zoals in het eerste artikel bleek, is de volgende vraag hoe en wanneer het behoud van heel Israël volgens hem gerealiseerd wordt. Romeinen 11 kent een wisselwerking tussen joden en niet-joden, ook wel golfbeweging van het heil genoemd. Wanneer we Paulus’ verwachting proberen te begrijpen binnen de context van zijn apostolische missie, wordt meteen een krachtig appèl gedaan op onze verantwoordelijkheid in de richting van het joodse volk.

P.H.R. van Houwelingen ■

5. Heidenen en joden parallel

De symmetrische opbouw van vers 30-31 illustreert de parallel die Paulus ziet tussen de lezers (zoals eerder opgemerkt spreekt hij hier mensen van heidense afkomst aan) en het joodse volk. Vroeger waren de heidenen ongelovig, nu hebben zij ontferming gevonden bij God. En dat kon vanwege het ongeloof van de joden die Jezus niet wilden erkennen als de Messias van Israël. Zo zijn deze joden nu op hun beurt ongelovig, maar zou God zich over zijn eigen volk niet ontfermen? Dat zou kunnen vanwege de aan niet-joden betoonde ontferming. Wat vooral opvalt, is de goddelijke ontferming waarvan iedereen het moet hebben, zowel joden als niet-joden. Het is deze ontferming die het ongeloof opheft. Daarmee wordt heel het probleem waarmee Paulus worstelt uiteindelijk herleid tot Gods verkiezing, zoals al was aangeduid in vers 28-29. De genadegaven en de roeping van God zijn onberouwelijk.

In de Nestle-Aland teksteditie staat het Griekse woordje *nun* tussen vierkante haken, omdat de externe en de interne overwegingen met betrek-

king tot deze lezing elkaar in evenwicht houden, waarbij de externe overwegingen duidelijk tegen de lezing met *nun* pleiten. Hiermee kan dus niet worden bewezen dat de bekering van Israël al in het heden zou geschieden, zoals sommigen willen.¹ Hoe dan om te gaan met dat dubieuze woordje *nun*? Er zijn twee mogelijkheden. Of men leest het niet, omdat het niet tot de oorspronkelijke tekst behoort², of men kan het opvatten als een verwijzing naar de toekomst: iets wat binnenkort zal gebeuren of een profetische wending die de toekomst als het ware het heden binnentrekt. Maar hoe dan ook, alles draait om Gods ontferming.

Hieronder wordt de parallel die de tekst trekt tussen de lezers die worden aangesproken (van heidense afkomst) enerzijds en de joden anderzijds in beeld gebracht, waarbij het NU de actuele stand van zaken beschrijft:

Vers 30

U (=heidenen)
Eens
Ongelovig
NU
Ontferming
Door hun ongeloof

Vers 31

Zij (=joden)
NU
Ongelovig
[*nun*]
Ontferming
Door de u betoonde ontferming

6. Gods ontferming over allen

In het afsluitende vers 32 kan 'allen' (*pantas*) in verband met Gods barmhartigheid niets anders betekenen dan: 'ontferming over allen, namelijk zowel joden als heidenen'. En zodoende eindigt deze passage met de hoopgevende ontferming van de God van Israël over iedereen die zijn of haar heil bij Jezus Christus zoekt: "Want God heeft ieder mens uitgeleverd aan de ongehoorzaamheid, opdat Hij voor ieder mens barmhartig kan zijn".

Het geheim dat Paulus wilde delen met zijn niet-joodse lezers in Rome is dat God zijn volk niet heeft verstoten. Men zou met Ridderbos kunnen spreken van een wisselwerking tussen joden en niet-joden³, of zoals Matter het uitdrukte: een golfbeweging van het heil. "Israëls betreurde val doet iets aan de heidenen; in hún bekering klopt de verworpen genade weer met grote en overwinnende kracht aan Israël's deur. Er is geen primaat: God heeft hen állen onder ongehoorzaamheid besloten om zich over hen állen te ontfermen. Maar er is wel een zinvolle geschiedenis van het heil". Wat Paulus nog als mogelijkheid zag in vers 11-15, blijkt nu werkelijkheid te zijn, aldus Matter.⁴ Psalm 90 geldt werkelijk voor alle gelovigen: Geslachten zullen gaan, geslachten zullen komen - wij zijn in Gods ontferming opgenomen.

7. De bekering van Israël

De Eeuwige vervult al zijn beloften, maar het behoud van heel Israël is geen goddelijk automatisme. Het gaat langs de weg van bekering, het erkennen van Jezus als de Messias van Israël en de Redder van de wereld. Hoe moeten we ons die route concreet voorstellen? Dat is en blijft een lastige kwestie. Er zijn drie mogelijkheden denkbaar:

- Nahistorisch: heel Israël zal zich bekeren op dezelfde manier als Paulus bij Damascus, namelijk door de verschijning van Christus zelf. Zij zullen het evangelie horen als het woord van de terugkerende Christus (*rhêma Christou*: Rom.10:17). Maar dit idee roept grote vragen op. Ten eerste: Waarom had Paulus last van zo'n diep en onophoudelijk hartzeer (Rom.9:3), als hij tegelijkertijd de hoop koesterde dat het met Israël uiteindelijk toch nog goed zou komen? Ten tweede: Leidt dit bij het ongelovige deel van Israël niet tot een verkiezing tegen wil en dank? Ten derde: Normaliter komt in de profetische verwachting eerst het herstel van Israël en dan, als gevolg daarvan, een toestroom van heidenen. Bij Paulus is de volgorde echter precies andersom. Daarom is deze mogelijkheid niet goed bruikbaar.
- Eindhistorisch: heel Israël zal zich bekeren slaat alleen op de eindtijdgeneratie, na het

behoud van de heidenen, en is gerelateerd aan de wederkomst van Christus. Zijn komst zal alle goddeloosheden (=het ongehoof) wegnemen. Baarlink zegt het zo: "Nadat de heidenzending zijn doel heeft bereikt, zal er in Israël een openheid voor het evangelie en een heenwending tot Christus komen".⁵

Ook hier rijzen kritische vragen. In hoeverre is de eindtijdgeneratie nog 'heel Israël' te noemen? Deze mogelijkheid past in geen enkel eschatologisch schema en wordt dan ook door geen enkele exegeet inzichtelijk gemaakt, aldus Ridderbos. Paulus ziet geen andere weg voor Israël's bekering dan de evangelieprediking in de historie.⁶

- Heilshistorisch: heel Israël zal zich bekeren op de prediking van Paulus of andere evangelieverkondigers, als zijn missie naar de heidenen eenmaal tot voltooiing is gekomen. Dit idee is aangedragen door zowel Matter⁷ als Munck.⁸

Munck's oplossing stuitte echter op het bezwaar dat 'horen van het evangelie' niet hetzelfde is als 'het Koninkrijk binnengaan'. Paulus gebruikt het binnengaan verder nergens als beeld, daarom zou het volgens Munck hier louter 'toetreden' moeten betekenen. Maar deze constructie is geforceerd en bevredigt niet. Het bezwaar tegen Munck's oplossing was dat vers 26b lijkt te spreken over de wederkomst van Jezus Christus. Onder punt 4 werd echter al opgemerkt dat dit bezwaar exegetisch niet goed te onderbouwen is. Vers 26b vermeldt niet zozeer de komende Messias als wel het heilswerk van God met Sion als centrum. Deze mogelijkheid blijft dus staan.

De heilshistorische benadering lijkt het meeste perspectief te bieden, maar moet naar mijn overtuiging nog wel aangevuld worden met een toekomstgerichte dynamiek. Paulus had een fundament gelegd dat verder uitgebouwd kon worden. Misschien zag Paulus het in één lijn liggen, zijn apostolische missie naar de volken als heilshistorie én eindhistorie. Zo had Jezus Christus het ook aangeduid toen Hij zei: 'Het evangelie van het Koninkrijk zal in de hele wereld gepredikt worden tot een getuigenis voor alle volken, en dan zal het einde gekomen zijn' (Mt. 24:14 en Mc. 13:10). Het was voor de apostel Paulus helemaal in de stijl van zijn missionaire strategie: eerst naar de joden en óók naar de Grieken. Waarom dan in het verlengde daarvan niet nogmaals een beweging gemaakt naar de joden toe, door hemzelf of door zijn medewerkers en hun opvolgers? Hopelijk zou heel Israël zich, door de bekering van zoveel heidenen tot jaloersheid gewekt (Rom. 11:11), alsnog gewonnen geven.

Drie factoren hebben er echter voor gezorgd dat het anders liep dan Paulus hoopte:

- Zijn Spanjereis bracht niet de grote doorbraak die hij verwacht had. Om de een of andere reden heeft deze reis weinig succes gehad, want er is geen enkele kerk in Spanje die claimt door de apostel Paulus te zijn gesticht. Bovendien bleek de tijd van Gods plan te worden uitgerekt. Het verdwijnen van het schema van deze wereld (1 Kor. 7:29-31) duurde langer dan Paulus zich had voorgesteld.
- In de gekerstende wereld was voor de joden weinig om jaloers op te worden. Vaak was er vermenging van christendom en heidendom. Niet-joodse christenen eigenden zich de uitleg van de Schrift toe. Joden werden van godsmoord beschuldigd. De niet-joodse broeders en zusters waren ondanks Paulus' waarschuwendende woorden toch wel eigenwijs: ze dachten dat God bij hen een eindpunt had bereikt.
- De hardnekkigheid van Israël bleek groot. Het volk van Gods keuze was volgens de profeet Jesaja al een ongehoorzaam en weerspanning volk (Js. 65:2, door Paulus geciteerd in Rom. 10:21). Veelbetekenend is daarom het voorwaardelijke zinnetje in Rom. 11:23: *Als zij niet in hun ongeloof volharden*, zullen ook zij weer worden geënt. Aan deze voorwaarde hebben helaas slechts weinig joden voldaan. Messiasbelijdende joden zijn nog steeds in de minderheid.

8. Consequenties

Heeft Paulus zich vergist? Die conclusie lijkt me niet terecht. Zijn verwachting was volkomen gerechtvaardigd, gezien het goddelijke heilsgeheim dat de basis vormde van zijn apostolaat. Achter de toekomst voor de heidenen zag de apostel ook toekomst voor zijn eigen volk bij Jezus Christus. Maar wat Paulus de gemeente van Rome per brief toevertrouwde over het behoud van Israël had een profetisch perspectief dat gecompliceerder was dan hij zich kon voorstellen. De heilshistorische en missionaire betekenis van zijn woorden blijkt zelfs tot in onze tijd te reiken.

Daarom is tenslotte de vraag op zijn plaats: wat zijn de consequenties van het voorgaande voor ons als hedendaagse christenen? Deze uitdagende vraag laat zich niet zonder betrokkenheid beantwoorden. Op zoek naar antwoorden, kan misschien het beste aangehaakt worden bij wat aan het slot van punt 7 opgemerkt is.

Ad a: God geeft nog tijd voor bekering in zijn geduld met de wereld en dat is onze redding (2 Pe. 3:8-9). Wij leven in het perspectief van het Koninkrijk. Terwijl we bidden om de komst van Gods rijk, worden we opgeroepen zelf in geloof binnen te gaan en anderen voor te houden dat er onder de hemel geen andere naam aan mensen gegeven is waardoor wij behouden kunnen worden (Hnd. 4:12). Of die mensen nu van joodse of van heidense afkomst zijn, buiten Jezus Christus om is er geen behoud. Zo'n wereldwijd appèl krijgt steeds meer urgentie naarmate de eeuwen verstrijken.

Ad b: Wij herkennen Paulus' hartzeer vanwege Israël (Rom. 9:2). Er zijn diverse herkenningspunten tussen kerk en synagoge, maar die roepen tevens spanning op. Het doet ons verdriet dat we de vreugde van Christus niet met alle joden kunnen delen. Ook onze handen moeten zich uitstrekken naar een ongehoorzaam en weerspanning

volk (verg. Rom. 10:21). Dat zal leiden tot intensief gebed voor Israël. Bovendien moeten wij proberen Israël tot de Messias te brengen. Wekken wij als niet-joodse christenen enige jaloersheid op bij Israël? Dat is precies wat Paulus zijn lezers in Romeinen 12 zal aanbevelen: door christelijke ethiek en levensstijl kunnen de joden alsnog ontvankelijk worden gemaakt voor het evangelie van Jezus Christus.⁹

Ad c: Messiasbelijdende joden verdienen onze steun. Zij kennen meer dan wij het existentiële verlangen van Paulus als het om zijn volksgenoten gaat. Nu worden zij nog te vaak beschouwd als een rareiteit binnen de christelijke kerk. Moeten zij zich daar zo veel mogelijk assimileren aan de niet-joodse meerderheid of blijft hun joodse identiteit behouden? Koestert moeder de kerk haar kinderen die van Israël afstammen?¹⁰ Verder mogen we onze medechristenen van Arabische afkomst niet vergeten, die ook al sinds mensenheugenis het land bewonen.

De uitleg van Romeinen 11:26a zoals die in het voorgaande ontwikkeld is, laat zien dat wij ons als christenen van de eenentwintigste eeuw volop betrokken mogen weten bij wat de apostel Paulus voor ogen stond toen hij zijn brief aan de gemeente in Rome schreef. De relatie tussen Israël en de kerk blijft alle eeuwen door zorgvuldige aandacht vragen. Onze christelijke verantwoordelijkheid in deze relatie wordt geactiveerd door de uitgesproken verwachting van Paulus als het gaat om het behoud van heel Israël. Ora et labora. Zó doende kunnen we de toekomst gerust in Gods hand leggen. Moge de Messiaanse vrede ons aller deel zijn!

Prof. dr. Rob van Houwelingen is hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit te Kampen.

- H. de Jong verklaart onomwonden: "Het is een essentieel woord" (*Van oud naar nieuw. De ontwikkelingsgang van het Oude naar het Nieuwe Testament*. Kampen: Kok, 2002, 306-307).
- D. Holwerda, 'Heel Israël behouden', in: *De Schrift opent een vergezicht*. Kampen: Voorhoeve, 1998, 183-184.
- H. Ridderbos, *Paulus. Ontwerp van zijn theologie*. Kampen: Kok, 1973-3, 400.
- H.M. Matter, "Aldus zal geheel Israël behouden worden". Waarheid en verlichting rondom Rom. 11:26a', in: N.J. Hommes e.a. (red.), *Arcana Revelata* (feestbundel F.W. Grosheide). Kampen: Kok, 1951, 59-68.
- H. Baarlink, *Romeinen II* (Tekst en Toelichting). Kampen: Kok, 1989, 66.
- H. Ridderbos, *Israël. II: Israël in het Nieuwe Testament*, in het bijzonder volgens Rom. 9-11. Den Haag: Van Keulen, 1955, 59-62; onder verwijzing naar Paulus' betoog in Rom. 10, 14-17.
- Volgens Matter heeft de wereldschokkende doorbraak naar de heidenen plaatsgehad in de eerste vier eeuwen van het christendom. Het plèrooma der heidenen ligt (helaas) achter ons ('Aldus zal geheel Israël behouden worden', 68). Wat aan deze opvatting ontbreekt, is een missionaire gerichtheid op de toekomst. Matter bestrijdt namelijk de gedachte dat God aan Israël een blijvende plaats in de heilsgeschiedenis heeft toegekend.
- J. Munck, *Paulus und die Heilsgeschichte*. København: Munksgaard, 1954; idem, *Christus und Israel: eine Auslegung von Röm 9-11*. København: Munksgaard, 1956.
- Dit punt is breed uitgewerkt door A.L.Th. de Bruijne, 'Christelijke ethiek tussen wet, schepping en gemeenschap. Een positionering naar aanleiding van Romeinen 12,1 en 2', *Radix* 27 (2001): 116-148.
- E.A. de Boer, 'Mag ik de Davidsster dragen?', *De Reformatie* 83 (2008): 675-678.

Had ik de liefde niet... (1)

Terugblik van een lid van de synode in Zwolle-Zuid 2008

Wil je iets zinnigs zeggen over welke synode ook, je doet er goed aan eerst een moment na te denken over de zin van alles. De zin van het bestaan van deze wereld, de zin van je eigen bestaan, de zin van de kerk en de zin van kerkelijke vergaderingen.

A. de Snoo ■

We hebben pas Kerst gevierd. Christus' komst in de wereld. Maar voor Hij in de wereld kwam, kwam de wereld er voor Hem.

Kolossenzen 1: voor Hem heeft God alles gemaakt. De wereld, u, jou, mij. Voor Hem is ook de nieuwe mensheid er. De nieuwe mensheid die God na de zondeval uit heel de mensheid bezig is te bouwen, Efeziërs 1.

Mooie dingen staan daar. Over God die helemaal uit zichzelf mensen niet verloren laat gaan, maar laat delen in zijn liefde in Christus. Je zult er maar bij mogen horen!

Het is die verwondering waar Paulus keer op keer een beroep op doet, als hij schrijft over de kerk en het kerkelijk leven. Of het nu in Efeze is, in Korinte of Filippi: voor hij nader ingaat op de actuele situatie in die gemeenten bepaalt hij z'n broeders en zusters eerst bij het bijzondere van hun plék in die gemeenten. Of anders gezegd: bij het wonder van Gods liefde in hun leven. Dat God hén wilde opzoeken, zich aan hén bekend wilde maken, hén tot deelgenoten van geweldige beloften wilde maken. Wie daar oog voor heeft, krijgt oog voor z'n broeders en zusters.

Blij ben je met Gods werk, ook in hún leven. Je weet je door Hem en voor Hem aan elkaar gegeven. Om samen steeds meer toe te groeien naar Christus, Efeziërs 4:15. Elkaar tot een hand en een voet, 1 Korintiërs 12.

Je gaat er niet vanuit dat jij degene bent die precies weet hoe het allemaal moet, maar je *acht in alle bescheidenheid de ander belangrijker dan jezelf*, Filippienzen 2. Woorden van waarde in het verband van een gemeente, niet minder in het kerkverband. Hoe belangrijk is ook daar een open oog voor de liefde van God, om zó met ogen van liefde te kijken naar elkaar. Naar elkaar te luisteren, van elkaar te leren, elkaar op te bouwen. Met als doel: een nieuwe mensheid voor Christus.

Zolang een meerdere vergadering deze gezindheid kent en zich bewust is van haar puur dienende taak in het midden van de kerken, mag zij rekenen op begrip voor haar beperkte moge-

lijkheden, maar tegelijk ook op loyaliteit jegens haar besluiten die ze in opdracht van de kerken zelf en ten bate van die kerken heeft genomen.

Hoe hebben wij in Zwolle geprobeerd hier vorm aan te geven?

We zijn ons werk begonnen met een gebed om wijsheid. Aan het begin van de eerste gewone vergaderdag hebben we Jakobus 1:1-8 gelezen. Ik heb daar toen het volgende over gezegd:

“Het lijkt in dit stukje over verschillende onderwerpen te gaan. Toch is er verband. Eerst horen we de oproep bij beproeving van je geloof niet te zuchten, maar te zingen. Beproeving van het geloof sterkt en staalt het geloof. En dan vallen er grote woorden. Het gaat over ‘volmaakt’ en ‘volkomen’. Over ‘geen tekortkomingen meer kennen’. Wie zou niet klein worden?

Wat kunnen beproevingen van je geloof je onzeker maken. Wat wil de Here hiermee?

Hoe vaak ontbreekt het ons niet aan kennis en inzicht m.b.t. Gods leiding in ons leven.

(Floor). Nu, het is in dát verband dat Jak. 1 ons leert bidden om wijsheid. Om zo te komen tot het juiste inzicht. Tot die kennis, die intuïtie die nodig is om op de goede manier te reageren op dat wat op je afkomt. Hoe je hier, daar als gelovige moet optreden. Het juiste inzicht om op dit, op dat moment de juiste beslissing te nemen. In hst. 3:17 gaat het over de wijsheid die van Boven komt. Van God. Jak. 1 roept ons op deze wijsheid dan ook van Hem te vragen.

Wijsheid. Broeders, velen bidden het ons toe. Dat is mooi. Maar... dat zij én wij wel om wijsheid bidden ‘op de wijs van Jakobus 1’.

Wat bedoel ik daarmee?

Wijsheid is niet hetzelfde als: in lastige kwesties altijd het midden zoeken. Of zoiets als ‘de boel bij elkaar proberen te houden’. Het is ook niet op voorhand dat wat volgens X, Y, Z of volgens u, jou wijsheid is.

Wie zó om wijsheid bidt, weet het al. Hij ziet graag dat de synode zus of zo besluit. Dat is dan wijsheid. Maar wie zo om wijsheid bidt (dat de synode toch vooral zus of zo besluit), doet er goed aan eerst nog eens naar Jak. 1 te luisteren. Daar staat dat je niet dubbelhartig moet bidden. Je bidt wel tot God, maar je hart is met andere dingen bezig (jouw dingen, jouw program). Je zegt het misschien wel dat je in wijsheid tekortschiet, maar beleeft het niet zo.

Broeders, ik hoop dat bij u, al lezend en werkend en overlegend, het inzicht en overzicht wat groeit. Maar eerlijk gezegd: ik overzie bij menig onderwerp nog lang niet wát wijsheid is. Wat fijn te mogen bidden! Als ik alles al weet, hoef ik niet meer naar anderen te luisteren. Wat dóe ik hier dan?

Daarentegen hoop ik van harte dat wij juist door samen te luisteren naar het Woord van de Here en naar de kennis en het inzicht van een heleboel broers en zussen, wijsheid van Boven mogen ontvangen.

Ik wens u van harte vandaag en alle volgende synodedagen een open, ontvangende houding. Om van Boven te krijgen wat goed is om hier beneden de weg te zien en die dan samen in gehoorzaamheid te gaan.”

Zo zijn wij in Zwolle aan het werk gegaan. Om vervolgens mooie dingen mee te maken, maar ook moeilijke.

Luisteren en leren

Mooi was het te ervaren hoe bij alle verschillen in persoon, in achtergrond, in kijk op de dingen, we één waren in streven: zoeken wat goed is voor de kerken. Je wist van de ander: ook hij wil van harte gereformeerd zijn, zich in alles laten leiden door het Woord van Christus. En dan zie je mooie dingen gebeuren. Een paar voorbeelden.

Het rapport man/vrouw

De eerste twee gespreksronden daarover leverden een bonte hoeveelheid aan visies op. De één vond het rapport man/vrouw veel te ver gaan: veel te veel ruimte voor de uitslag van een enquête die nooit gehouden had moeten worden (het gaat er niet om wat Jan en alleman er van vindt, maar wat zegt de Schrift over deze dingen?). De ander vond het rapport juist veel te terughoudend: er kan op basis van tal van schriftgegevens veel royaler gesproken worden. Door in alle geduld naar elkaar te luisteren en vooral ook naar de betreffende deputaten die hun zaak goed hadden voorbereid, groeide de eensgezindheid. We waren het er allemaal over eens dat je geen stappen moet zetten die je bijbels niet goed verantwoorden kunt, maar je moet er ook niet voor terugschrikken vragen die in de kerken leven volop de ruimte te geven, daarmee aan de slag te gaan. Juist met de Bijbel in de hand. De Bijbel kan er tegen!

Vandaar een vervolgopdracht voor nieuwe deputaten.

Het contact met de NGK

Daarover waren niet alleen deputaten kerkelijke eenheid, maar ook de afgevaardigden op de synode zeer verdeeld. Terwijl de één pleitte voor verdere stappen richting kerkelijke eenheid, vond de ander dat de tijd daarvoor nog lang niet rijp is.

Samen luisterend naar bijbelgedeelten over onze roeping te gaan voor de eenheid van de kerk, wat daarbij wel en wat niet opgeefbaar is, groeide de eenstemmigheid. Van de eerst door een deel van de broeders afgewezen Balans werd uiteindelijk met dankbaarheid kennis genomen. Anderen lieten zich overtuigen dat het goed is de punten waarover nog verder gesproken moet worden ook in alle eerlijkheid te benoemen. Niet als zoveelste afwijzing van onze Nederlands Gereformeerde broeders en zusters, maar juist omdat je van ze houdt. Dan wil je, dan mag je voor je samen in zee gaat ook duidelijkheid vragen.

Het was een hele bevalling om zover te komen, maar uiteindelijk konden deze besluiten worden genomen zonder ook maar één tegenstem. Slechts een enkele onthouding. Dit waren - ook al is er in de pers wel anders over geschreven - echt mooie momenten.

Beperkt in je mogelijkheden

Nu wat andere ervaringen. Soms was het best lastig. Bijvoorbeeld bij de behandeling van nogal wat revisieverzoeken. Op zo'n moment ervaar je dat je als synode maar heel beperkt bent in je mogelijkheden.

Revisie: waar hebben we het dan over? Het is niet hetzelfde als in appèl gaan. Art. 31 van de Kerkorde geeft de ruimte om tegen het besluit van bijv. een kerkenraad in appèl te gaan bij een vergadering van meer kerken (bijv. een classis). Bij een revisieverzoek richt je je niet tot een ander soort vergadering, maar tot de eerstvolgende vergadering van hetzelfde soort. De generale synode neemt een bepaald besluit, je kunt dan de eerstvolgende generale synode vragen dat besluit nog eens in revisie te nemen.

Revisie is echter geen nieuwe behandeling. Ik vrees dat op dit punt nog wel eens wat misverstanden bestaan. Er zijn kerken en gemeentelieden die hun moeite met bepaalde besluiten van de vorige synode, die in Amersfoort-Centrum in 2005, bij ons hebben neergelegd met de stellige verwachting: dan wordt er vanzelf nog eens opnieuw naar gekeken.

Soms zonder enige verdere argumentatie. Het zal duidelijk zijn: zo neem je elkaar niet serieus. De vorige synode niet, maar ook deze niet. Het kan niet de bedoeling zijn, dat je alles nog eens over gaat doen. Je zult dus met goede argumenten moeten komen. Voer je die niet aan, dan kan een synode kwalijk zelf argumenten gaan verzinnen om het besluit van een

vorige synode terug te draaien. Al kriebelt dat best wel eens: je vindt bijvoorbeeld als synodelid ook zelf een bepaald besluit niet gelukkig. Toch is degene die revisie vraagt degene die met materiaal daarvoor zal moeten komen. Dit kan uiteraard niet exact hetzelfde zijn als een vorige keer. Dan blijf je alleen maar met jezelf in gesprek zonder dat je laat zien ook echt te hebben willen luisteren naar anderen. Is zulk materiaal er niet, je gaat als synode je boekje te buiten wanneer je dan toch nieuwe besluiten gaat nemen.

Zijn er wel argumenten, dan moet je nagaan of die de vorige keer niet toch al gewogen zijn en of terecht wordt aangevoerd dat het genomen besluit onjuist of zelfs onschrijftuurlijk is. Hoe zijn wij omgegaan met revisieverzoeken? Opnieuw een paar voorbeelden.

De besluiten van Amersfoort over huwelijk en echtscheiding

Wat valt op als je de revisieverzoeken leest? Een aantal broeders en zusters blijft moeite houden met de uitspraken hierover van meerdere synodes. Dat kan. Maar het wordt herhaling van zet-

ten als je dan een nieuwe synode om revisie vraagt met vrijwel dezelfde argumenten die, ook al is het misschien door anderen, al eerder aangevoerd zijn. Jammer.

Je kunt ook een andere houding kiezen: de uitspraken van Amersfoort hebben mij niet overtuigd, maar tegelijk ben ik er wel van overtuigd dat de broeders daar echt naar de Schrift hebben willen luisteren. Dan moet ik dat nu in de geest van Filippenzen 2 aanvaarden.

Op één punt leverde een revisieverzoek over huwelijk en echtscheiding wel een bijstelling op: op voorstel van de kerk te Groningen-Oost is uitgesproken dat, ook al blijven we als kerken hechten aan de regel dat na een echtscheiding beter geen tweede huwelijk kan volgen, in gevallen waarin een kerkenraad er wél mee instemt het consequent is dan ook artikel 70 van de Kerkorde toe te passen, dus wel de mogelijkheid tot een kerkelijke huwelijksbevestiging.

Ds. Arie de Snoo is predikant van de Gereformeerde Kerk te Leiden en was preses van de Generale Synode Zwolle-Zuid.

HOOFDREDACTEUR:

Prof. dr. A.L.Th. de Bruijne

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. E.A. de Boer, Prof. dr. S. Griffioen, Prof. dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten, coördinator 'Kerkelijk leven' en 'Wandelen met God', Dr. J.H.F. Schaeffer, J. Westert, coördinator 'Samenleving'.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, coördinator 'Opvoeding en onderwijs', J.M. de Jong, rubriek 'Kunst', Ds. G. Riemer, coördinator 'Van binnen naar buiten', Dr. J. Smelik, rubriek 'Kerk en muziek', Drs. H. Veldman, rubriek 'Kort historisch'.

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
F.H. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636
Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv. Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3653537.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,95 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar schriftelijk of per e-mail te geschieden (voor 1 december)

Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden.
Tel. (0341) 565499.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Zeg nu zelf

Zeg nu zelf is een catechesemethode van uitgeverij De Vuurbaak met 60 lessen over de Heidelbergse Catechismus. Annemiek Slob-van der Lugt en de predikanten Tonny Nap, Pier Poortinga en Arie Reitsema zijn de auteurs.

H. Meerveld ■

Opbouw van de lessen

Alle zestig lessen hebben hetzelfde patroon. Op de eerste pagina staat het thema, een blokje tekst met een paar kernzinnen over het onderwerp van de les. Verder is er een opstapverhaal, de introductie van de les door middel van een verhaaltje. Zo'n verhaal gaat bijvoorbeeld over een brugpieper Peter, over een bioloog die Genesis 1 leest, over een man die een drenkeling zwemles geeft in plaats van dat hij die redt, of over Rianne die de zondag een bijzondere dag vindt.

De volgende fase van de les (*Nu eerst dit*) bevat een bijbelgedeelte, dat verband houdt met het thema. Hierbij staan vragen en soms begint in deze paragraaf de bespreking van kernbegrippen van de les.

Dan nog wat is het volgende onderdeel, met een inhoudelijke behandeling van de catechismuszondag. Aan het eind van de les komen een paar vaste onderdelen: *de vraag van de week* (bijvoorbeeld: Heb jij geld, of heeft het geld jou?), *de spreuk van de week* (bijvoorbeeld: Gods eer is onze zorg, of: God rijmt niet op lot) en dan volgt de tekst van de zondag zelf. Op dezelfde bladzijde staat verder nog de *Opdracht*, dit zijn vragen op meer algemeen niveau over lesinhoud. Soms gaan deze vragen over de eigen mening van de catechisanten.

De drie boekjes met elk 20 lessen zien er kleurrijk uit, met veel foto's die een ondersteunende functie hebben. Het geheel oogt aansprekend en modern.

Het is een methode die bestemd is voor de eerste drie jaar van de catechisatie, dus voor de leeftijd van 12 tot 15 jaar. Drie jaar werken met *Zeg nu zelf* levert op dat de complete Catechismus een keer systematisch doorgenomen is. Of, zoals in de gebruiksaanwijzing staat: "Van 12 tot ongeveer 15 jaar krijgt de jeugd aan de hand van dit leerboek van de kerk de basisstof aangaande de gereformeerde leer aangeleerd."

De auteurs hebben alleen geschreven voor de eerste drie jaren, omdat over andere belangrijke thema's genoeg materiaal voorhanden is.

Achterin de boekjes zit nog een knipvel waar in vakjes van 4 bij 5 centimeter de teksten van de catechismus staan afgebeeld. Waarschijnlijk is dit bedoeld als een hulpmiddel om de vragen en antwoorden uit het hoofd te leren, maar daarover staat verder niets in de methode.

Meerdere methodes

Zeg nu zelf is niet de enige methode die op dit moment gebruikt wordt in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Het is nog niet zo lang geleden dat het kenmerkend was voor deze kerken dat er een grote mate van uniformiteit was ten aanzien van het gebruik van methodes. Met *Ik geloof* bijvoorbeeld werd op een bepaald moment door zo'n 90% van de catechisanten gewerkt. Maar als je nu rondkijkt in de kerken, dan zijn er meerdere methodes in gebruik, bijvoorbeeld *Follow Up!*, *Geloof.nu* of *Reflector*. En er zijn gemeenten waarin catechetenteams zelf een methode aan het ontwikkelen zijn. Mogelijk dat het verdwijnen van de eenheid in methode betreurd kan worden, daar tegenover staat een ontwikkeling dat catecheten zelf veel energie in de catechese stoppen. Dit geeft denk ik aan dat men steeds meer tot het inzicht komt hoe belangrijk catechese is. Men investeert terecht veel in het onderwijs aan de jeugd. *Zeg nu zelf* is een van de producten daarvan.

Vergelijking

Nu verschillen de methodes onderling wel. Een van de redenen waarom methodes als *Follow Up!* en *Geloof.nu* zijn ontstaan, was omdat die auteurs bezorgd waren of de goede boodschap van Catechismus wel zou overkomen bij de catechisanten. In de praktijk blijkt gewoon dat jonge catechisanten die niet zomaar oppakken. Het is didactisch gezien best ingewikkeld om de taal van de Catechismus aan jongeren uit te leggen. Dit was trouwens bij *Ik geloof* (verschenen vanaf 1984) ook steeds een aandachtspunt. In die methode is bijvoorbeeld veel aandacht besteed aan hoe je de geloofsbegrippen het beste kunt uitleggen. Niet door te beginnen met die begrippen, maar via concrete voorbeelden uit o.a. bijbelverhalen bij de begrippen uit te komen. En met behulp van schematische overzichten. Zeker voor catechisanten die wat moeite hebben met leren is dit een belangrijk aandachtspunt. Binnen *Follow Up!* en *Geloof.nu* verschijnen daarom nu aanpassingen en bewerkingen, die bestemd zijn voor moeilijk lerende jongeren. Op die manier krijgen zij ook iets mee van de inhoud van de lessen.

De catecheet is de methode

Het lijkt er op of *Zeg nu zelf* vanuit een ander vertrekpunt opgepakt is. Het is een beetje zoeken wat het didactisch uitgangspunt is, want bij de methode is geen handleiding of verdere verantwoording. Er is alleen een korte gebruiksaanwijzing, te verkrijgen via de site van De Vuurbaak. Er is bewust gekozen om geen ondersteuning door een handleiding bij de lessen te bieden, want het idee is dat de catecheet zelf de methode is. Hij of zij moet de boodschap overbrengen. De auteurs leveren de lesmaterialen aan. Hoe de catecheet het beste hiermee kan werken, wordt aan de inzichten van de catecheet zelf overgelaten.

Heidelbergse Catechismus is het vertrekpunt

Het vertrekpunt van deze methode is de Heidelbergse Catechismus. Die bepaalt in deze methode de indeling en de keuze van de onderwerpen. Dit heeft bijvoorbeeld tot gevolg dat 12-jarigen het onderwerp 'de sleutels van het koninkrijk' in de les krijgen. Dit onderwerp staat, denk ik, ver van hun belevingswereld. Mijn inschatting is dat catechisanten van 12 of 13 jaar het lastig vinden als ze met teksten worden geconfronteerd als: *Deze les heet: 'Sleutels van het koninkrijk'. Het koninkrijk van God is het rijk waar God koning is. Je kunt aan de hele schepping denken en uiteindelijk aan de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Het koninkrijk is overal waar mensen erkennen dat Jezus hun Heer is. Wie heeft de sleutels van dit Koninkrijk? Wie mag naar binnen?* (deel 1, pag. 73).

Inhoudelijk zal deze tekst kloppen, maar er is veel theologische kennis in verondersteld, die vermoedelijk ontbreekt bij de genoemde leeftijdsgroep.

Kennisverwerving?

Mijn inschatting is dat de auteurs van *Zeg nu zelf* zijn ingegaan op de veel voorkomende klacht dat het niveau van de catechese te laag is en dat catechisanten zo weinig weten. Hun idee zal daarbij geweest zijn dat het goed is om in de eerste jaren een goed fundament te leggen door systematisch de Heidelbergse Catechismus door te nemen. Of zoals het in het *Nederlands Dagblad* een van de auteurs, Pier Poortinga, het verwoordt: "Het is bedoeld om een basis te leggen. Daarna hebben kerken nog drie, vier jaar tijd om alle thema's aan de orde te stellen die zij maar willen. Maar dan hebben de jongeren in elk geval de basiskennis van de geloofsleer in huis."

Deze opvatting kan ik volgen, maar ik deel hem niet. Want basiskennis kan alleen functioneren, ook in thema's, als die begrepen is. Zonder begrip krijg je geen echte inhoudelijke kennis. Het lijkt me daarom beter, ook als je de Catechismus voor jongere catechisanten behandelt, dat je, ook in de geschreven teksten, probeert te werken op het niveau van de catechisanten. Op dit punt heb ik vragen bij de methode *Zeg nu zelf*. Mijn inschatting is dat verschillende onderwerpen door

de gekozen aanpak over de hoofden van jongeren heen zal gaan. Veel van de teksten waarin de Catechismus uitgelegd wordt (in het lesonderdeel *Dan nog wat*) zijn vrij abstract geformuleerd. Vaak is er wel een begrippenverklaring. In een les over sacramenten, heilige zichtbare tekens en zegels, staat bijvoorbeeld: *Heilig betekent niet dat het water van de doop of het brood en de wijn van het avondmaal bijzonder zouden zijn. Wel maakt God gebruik van water, brood en wijn om ons te laten zien dat Hij veel geduld met ons heeft.* (deel 1, pag. 49) Dit soort zinnen zijn wel kort en goed te lezen, maar ze zijn niet toegeschreven naar de jongeren. En vervolgens is het de vraag of dit veel verduidelijkt.

Het is de catecheet zelf die de inhoud van de lessen concreet moeten maken, zodat die landt bij de catechisanten. Dit vraagt om effectieve werkvormen en uitgebreide didactische vaardigheden. Maar op dit punt biedt de methode weinig hulp.

Omgekeerde volgorde?

Hier komt ook duidelijk een verschilpunt naar voren met bijvoorbeeld een methode als *Follow Up!* Juist in het kader van effectieve kennisverwerving komt daar de Heidelbergse Catechismus in de eerste delen weinig voor, maar pas in de hogere delen. In die methode wordt naar de taal van de belijdenisgeschriften toegewerkt. Daar komen de onderwerpen eerst concreet en op ervaringsniveau aan de orde en pas daarna in de taal van de confessie. Maar *Zeg nu zelf* kiest voor de omgekeerde volgorde: eerst bespreking van de onderwerpen in de taal van de Catechismus en daarna de meer concrete thema's in de volgende jaren.

Afronding

Met *Zeg nu zelf* is een alternatief op de markt gekomen voor methodes die meer vertrekken vanuit het niveau en de belevingswereld van de catechisant. Het is een methode die de inhoud van de Catechismus recht doet en ook verheldert door middel van uitleggende teksten en daarbij passende opdrachten. In die zin is er voor catecheten nu meer te kiezen. Maar de titel van de methode zet je niet helemaal op het goede spoor. In de methode komt het *Zeg nu zelf* van de catechisanten niet zo duidelijk naar voren. Want juist het element van het persoonlijk aanspreken van de catechisant en de verwerking en de toepassing van de leerstof door de catechisanten zelf, is niet het sterkste van deze methode. De kracht ligt in de consequente aanpak vanuit de Heidelbergse Catechismus.

N.a.v.: *Zeg nu zelf*: Catecheseserie in drie delen, Uitgeverij De Vuurbaak, Barneveld, 2008, ISBN: 9789055603978/85/92, € 14,95.

Hans Meerveld is docent didactiek van de catechese aan de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle en de Theologische Universiteit te Kampen. Hij is een van de auteurs van *Ik geloof* en is betrokken bij de ontwikkeling van de catechesemethode *Follow Up!*

Liedboek gezang 428:

Jezus, mijn verblijden

lied van de week

Het lied van deze week is *Jezus, mijn verblijden*, een vertaling van het Duitse lied *Jesu, meine Freude*, dat tot de meest bekende en geliefde kerkliederen uit de afgelopen eeuwen behoort.

J. Smelik ■

Aan die populariteit zal bijgedragen hebben dat Johann Seb. Bach het lied bewerkt heeft in zijn motet *Jesu, meine Freude* (BWV 227). Veel organisten kennen het lied via de orgelpartita *Jesu, meine Freude* van Johann Gottfried Walther.

Bij de begrafenis van de dichter, Johann Franck (1618-1677), werd gezegd dat 'hij leeft en zal leven in zijn geestelijke liederen en gezangen'. En inderdaad, van de circa 110 liederen die de jurist Franck schreef is een aantal internationaal bekend tot op de dag van vandaag.

Voor het lied *Jesu, meine Freude*, dat in 1653 in de bundel *Praxis pietatis melica* verscheen, heeft een wereldlijk lied model gestaan, namelijk *Flora, meine Freude*. Het betreft een wereldlijk liefdesliedje waarvan het eerste couplet luidde: *Flora, meine Freude, / meiner Seelen Weide, / meine ganze Ruh, / Was mich so verzücket / und den Geist bestricket, / Flora, das bist du; / Deine Pracht / glänzt Tag und Nacht / mir für Augen und im Herzen / zwischen Trost und Schmerzen*.

In de zeventiende eeuw gebeurde het vaker dat wereldlijke liefdesliedjes vergeestelijkt werden en dat het zingen over de aardse liefde ingeruild werd voor een lofzang op de liefde tussen Christus en de gelovige. Daarbij werd vaak gerefereerd aan het Hooglied, want de liefde tussen de bruid en bruidegom uit dit bijbelboek werd al sinds kerkvader Origenes uit de derde eeuw via de Bernardus van Clairvaux in de Middeleeuwen algemeen geïnterpreteerd als een metafoor voor de liefde tussen Christus en de ziel.

In dergelijke Hooglied-gezangen werd ook veelvuldig direct of indirect geciteerd uit de Psalmen. Dat vinden we in dit lied terug. Vooral Psalm 73:28 speelt een centrale rol: "Bij God te zijn is mijn enig verlangen, mijn toevlucht vind ik bij God, de HEER." Een andere psalm die in het lied mee resoneert is Psalm 23. De tweede regel van het eerste couplet *meines Herzens weide* (voor mijn hart de weide) refereert aan deze psalm en trouwens ook aan Hooglied 2:16.

Het oorspronkelijke lied van Franck telt zes coupletten waarvan in het *Liedboek* de derde en vijfde weggelaten zijn. Een vertaling van die strofen stond nog wel in de hervormde proefbundel 102 *Gezangen*, maar - zo schrijft de vertaler J.W.

Schulte Nordholt in het *Compenium* - deze strofen zijn "vanwege hun antiquarisch karakter" weggelaten. Nu gaat het in die coupletten inderdaad om zeggingswijzen die moderne mensen waarschijnlijk ouderwets aandoen. Maar ik had me ook kunnen voorstellen dat in het *Liedboek* wel alle strofen opgenomen waren en dat men aan de gebruiker van de bundel overliet of de strofen 3 en 5 gezongen werden.

Hoe het ook zij, de kern en structuur van het lied is gelukkig in takt gebleven. De eerste strofe handelt over het verlangen naar Jezus en het tweede couplet over de bedreigingen die de gelovige omringt maar waarvoor Jezus hem bewaart. Couplet 3

zingt over het afscheid nemen van deze wereld met haar rijkdom en armoede. Het laatste vers grijpt terug op het eerste, in die zin dat het zingt over de vervulling van het verlangen naar Jezus, dat in het eerste vers aan de orde kwam. Als climax van het lied wordt dan ook wel de derde regel aangewezen, die oorspronkelijk luidt: "Jesu tritt herein!" Wat er op aarde ook voor bedreigingen zijn, God zal alle dingen laten meewerken ten goede (Rom. 8:28).

Gezien deze inhoud is het niet verwonderlijk dat het lied erg geliefd werd als troostlied voor christenen in nood. Ook heeft het gezang al een lange geschiedenis als begrafenislied. Hoewel voor ons idee de manier waarop de thematiek van het lied verwoord wordt, mogelijk iets verouderd aandoet, geloof ik er sterk in dat dit lied in onze tijd uitstekend kan functioneren als troostlied en ook als lied dat ons erbij bepaald dat Christus onze enige houvast is en dat we ons heil niet moeten verwachten van zaken uit deze wereld.

Melodie

Componist van de melodie is Johann Crüger, een vriend van Johann Franck. Crüger studeerde theologie in Wittenberg, maar heeft echter als componist en muziektheoreticus naam gemaakt. Vanaf 1622 was hij als leraar verbonden aan het Grauen Kloster in Berlijn. Tevens was hij cantor van de Berlijnse Nicolaikirche.

De melodie behoort tot het zogenaamde basso-continuo-type. Dat wil zeggen dat in de bundel *Praxis pietatis melica* bij het lied niet alleen de melodie afgedrukt stond, maar een bas die voorzien was van cijfertjes waardoor de begeleider wist welke akkoorden hij moest spelen. De melodie staat in de zogeheten dorische modus, een toonsoort die doorgaans gebruikt werd bij teksten die gekarakteriseerd kunnen worden als eerbiedige vreugde.

De melodie zal bij velen bekend zijn in de latere achttiende-eeuwse versie die op verschillende punten afwijkt van de oorspronkelijke versie die in het *Liedboek* staat. Allereerst noem ik het feit dat het ritme lang-kort aan het begin van de regels 1 en 3 en aan het slot van regel 7. Verder zijn de regels 2/4, 8 en 9 net even anders dan we kennen. Mogelijk levert de vierde noot in de regels 2/4 de meeste problemen op, omdat we daar een b willen zingen in plaats van een bes.

Bij het bepalen van het tempo moeten we er mee rekenen dat tussen de regels geen rusten genoteerd staan. Het tempo moet daarom dusdanig zijn dat er een natuurlijk moment tussen de regels ontstaat om snel even adem te happen. Om een indicatie te geven: M.M. voor de halve noot.

Dr. Jan Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Steenwijk.